

ЯК Я ПРОДАВАВ СВОЇ НОВЕЛИ

Не знаю, що мені торік було сталося. Я захотів стати славним і заробити на русинах гроші та й видав своїм власним коштом свої новели під патріотичним заголовком: «На святій Русі». Новел було десять, всі незвичайно гарні і цікаві, як се признали славні критики з газет «Місяць», «Чин» і «Русь». В новелах тих рішив я кілька дуже важних суспільних питань: як питання релігійне, соціальне, жіноче і інші; також подав я читачам ідеальні типи: руського священника, що на народні цілі призначає щороку по 200 з[олотих] р[инських]!, москвофіла, що не говорить дома по-польськи; панни русинки, що дуже бажає вчитися на університеті філології; руського посла, що через цілий рік їсть тільки картоплю і борщ, а всі свої доходи відступає на народні цілі; руського письменника, що своїми творами заробив у русинів 200 000 і купив собі село, — словом, вивів я на світ божий русинів таких, що не сором показати їх цілій Європі. Особливо вдалася мені одна новела з романтичною закраскою, котра багато панночок довела до гарячих сліз і до того, що мене на вечерках, коли дами мали вибирати до танцю, аж з буфету тягнули в залу танцювати. Вправді, я в танцях далеко не такий зручний, як в орудуванні пером, але сей об'яв жіночої ласки доводив мене також до гарячих слів вдячності. Нема вдячнішого «народу» як панни. Коли прийшов р[і]ма аргіліс¹, я дістав кількадесят листів, писаних жіночою рукою, в котрих одні дякували мені, особливо за новелу

«Моя мила», другі казали, що люблять мене. Але що поміж таким великим числом панночок було забагато гарних і мудрих, то я не міг рішитися, котру з них вибрати собі, і досі жию кавалером.

На друк новел видав я 250 з[олотих] р[инських], т. е. весь свій заощаджений маєток, який відложив я собі на чорну годи-

¹ Перше квітня (лат.)

ну. Вже-вже почав я був економічно жити і складати гроші на старість, як прийшла мені отся охота похвалитися перед русинами своїми новелами. Всі ті видавці, що попарилися на русинах, відраджували мені викидати дармо гроші: казали, що у нас не тільки ніхто не купує книжок, але й дарованих не читає; але я у своїм патріотизмі не міг уважати русинів таким некультурним народом, щоби не розкупили тих 500 примірників моїх новел, які я видав. Я собі числив так: на пів-четверта мільйонів австрійських русинів є письменних коло 800 000 (так статистика каже); з тих 800 000 письменних є щонайменше 80 000 настільки заможних русинів, що їх стане на книжку; з тих 80 000 є щонайменше 8 000 таких, що інтересуються всім, що друковане; а поміж ними є певно 800 таких, що куплять мої новели. А я видав свої новели лише в 500 примірників, назначив на книжку ціну лише 75 кр[ейцарів] і мав надію, що хоч яку сотку зароблю за то, що писав у поті чола. Чей мізерних сто з[олотих] р[инських] мені належалося за мою працю — а вже про славу й не говорю.

П'ятдесят примірників роздав я даром поміж знайомих. Виписав на них гучні присвяти й усміхався вдоволено, що можу людям роздавати такі дарунки, яких не дасть звичайний смертельник. Десять примірників розіслав я редакціям, котрі мене за то назвали многонадійним молодцем. Чесні редакції «Місяця», «Чину» і «Русі» зачислили мене навіть до першорядних талантів. Почисливши передплатників тих часописів, я побачив з радістю, що реклама про мої новели розійшлася в 5000 примірників. А що у нас один часопис читає щонайменше п'ять осіб, то про мене довідалося 25 000 русинів. Двадцять п'ять тисяч! А з тих лише 440 потребувало купити мої недорогі новели.

Жду я місяць від того часу, як видав новели, — не зголошується ніхто. Як добрий батько на свої діти, так я дивлюся на тих 440 книжок, що в порядку лежать собі на полицях моєї шафи. Щодня стираю з них порошок та придивляюся, як чепурно виглядає моє видавництво. Титул зложений прекрасними орнаментативними буквами, з котрих звисають китиці квіток. Моє прізвище, видруковане скромними малими буквами, запхалося в куток у самім низу, бо я не люблю виставляти себе. Папір прекрасний, сторони позначувані елегантно внизу. Коректа, що трохи мене очей не позбавила, вийшла прекрасна; за кождо похибку плачу 50 кр[ейцарів], коли хто найде. Словом, видання таке, що якби його ще оправити гарно, то може сміло ле-

жати в салоні на оріховім столі побіч домашніх альбомів, і за-служених русинів, і кошика з бажаннями іменин та Нового року.

Так чекаю я місяць, — не зголошується ніхто по мої новели, так прославлені часописами. Ов! Гризе мене се! Думаю собі: «Треба дати на продаж до книгарні». Приходжу, кланяюся і так кажу:

— Прийміть мої новели в коміс, дам вам 25 процент рабату, так як усі видавці.

Управитель книгарні скривився:

— Коли, — каже, — думаєте, що ваші новели купить хто в мене, то помиляєтеся. Д-р Храмко який новеліст, а його новел таки не купують. Німці читають їх по-німецьки, поляки — по-польськи, москалі — по-московськи, а русини по-руськи не хотять читати. Але я не хотів тому вірити:

— Прийміть, — кажу, — до себе; все у вас хтось зголоситься.

Та мені вже й місця не стає на книжки, все лежить, — ви-прошується управитель.

— Я багато не принесу: сто примірників, се багато місця не займе.

— Ну, нехай! Принесіть!

Приніс я в книгарню власними руками сто примірників і з вірою в руську суспільність віддав у руки управителя книгарні.

Жду місяць. Не випадає якось авторові допитуватися, чи розходяться його новели, отже я й не навідувався в книгарню. По місяці приходжу:

— Як же там мої новели?

— А що? Як лежали, так лежать. Ніхто і словом не допиту-вався.

Смутку ж мій! А для кого ж я їх написав?! Ну, нехай! Дорога до слави терниста... Бували таланти не такі, як я, а люди таки не хотіли їх довший час знати. Якось-то вже буде...

Порадив мені один товариш зібрати адреси щонайлуччих патріотів, таких, що при своїм патріотизмі мають ще й гроші, і розіслати новели на їх адреси. Послухав я, зібрав адреси 150 щонайлуччих і найголосніших патріотів і розіслав їм свої новели. Казали мені: «Люди купували би, але їм треба книжку в руки дати». Так я й зробив: дав 150 патріотам книжку в руки.

Жду місяць — патріоти мовчать. Жду другий місяць — нема «ні вітру, ні хвилі», патріоти не відсилають ані книжок, ані грошей. Сто п'ятдесят примірників — адже то 112 зл. і 50 кр. стра-

ти! Звідки ж я приходжу такі дарунки робити зі своєї бідної кишені! На третій місяць відослав мені один патріот мої новели; очевидно, перечитав їх, бо були порозтинані, посмаровані, покапані свічкою і подерті. Написав на книжці: «Гарні новели! Дякую вам, що прислали перечитати», — і відослав мені. Гарний патріот!.. А 149 примірників так і пропало по нинішній день.

Сумував я з місяць після такої страти, а далі думаю собі: «Що впало, то пропало». Поступив я собі непрактично; годі людям накидувати в такий спосіб книжки. Вони ж не просили. Вправді, повинні були відослати книжки хоч би на мій кошт, але коли не відослали, то, може, хоч прочитають їх; і з того вже для мене хосен.

Стрічаю я знакового, що знає руську суспільність. Нарікаю я перед ним на свою біду: 250 зр. як у болото кинув і навіть певності не маю, чи читав хто мої новели.

— Не дивуйся, — каже він мені, — що русини не купують книжок. Наші книгарні не мають кольпортерів, а без кольпортажі немає нічого. Тепер налходять ферії, весілля, празники. Найди собі метких знакомих, що виїдять на село, дай їм книжки; вони розпродадуть.

Думка знаменита! Справді так треба зробити. Повинаходив я собі знакомих і дав їм на розпродаж сто примірників. Тим, що не мали охоти прийнятися продавати, обіцяв я по 25 кр. від примірника рабату. Поїхали мої новели зі знайомими на села.

Жду два місяці. Знакомі вертаються у столицю. Стрічаю одного.

— Не гнівайся, — каже, — що не дам тобі зараз грошей за новели, бо не маю при собі.

— Отже, ти продав їх? — питаюся з радістю.

— Продав, але, знаєш: гроші минулися. Я тобі їх зверну колись...

Стрічаю другого знакового; я мовчу про новели: соромно якось самому про се питатися. Але він сам починає:

— Ти, певно, будеш на мене гніватися за ті новели. Неприємно якось продавати, то я роздарував 15 примірників, а п'ять десь там у мене лежить. Ти чей не гніваєшся за се на мене?

— Але ж ні! Борони боже!..

Стрічаю третього знакового. Він сам починає розмову про мої новели:

— Дуже гарні твої новели. Я читав їх у родині, і вони дуже сподобалися; сестра аж плакала над оповіданням «Моя мила».